

Menas Literatūra Mokslas

2004 SPALIO 9 d.

DRAUGO ŠEŠTADIENINIS PRIEDAS

Nr. 195 (37)

Trys ateitininkijos didieji

ROMUALDAS KRIAUCIŪNAS

Tatjana Maceinienė. *Ne tikrovės drumzlės, o idealo šviesos*. Katalikų pasaulis. Vilnius, 2004. 240 puslapių, minkštais viršeliais. Kaina 19.65 Lt.

Knygos metrikeje rašoma, kad joje yra pateikti žymiausių bei iškiliausių Lietuvos kultūrininkų – prof. Juozo Ambrozevičiaus – Brazaičio, prof. Zenono Ivinskio, dr. Juozo Girniaus portretai. Jie vadinami ateitininkų herojais tikriausiai todėl, kad kilnioje jų veikloje, vardan Dievo ir tėvynės, labiausiai atsispausdėjo ateitininkų ideologija, kuria jie pagrindė visą savo kūrybinę, visuomeninę ir politinę veiklą. Ateitininkų ideologija neturėtų prarasti savo reikšmės laiko tėkmėje.

Autorė savo knygą skiria tos kartos ateitininkams, kurie gyveno „idealo šviesoj“, kurių viltį gaivino meilė ir ištikimybė Dievui, tautai ir tėvynei. Knygos skaitytojas nesusipažindinamas su patia autore nei žodžiais, nei nuotrauka. Skaitant knygą, nesusidaro įspūdis, kad autorė tris pagrindinius knygos „veikėjus“ būtų asmeniškai pažinojus. Cituojami jų darbai ir juos pažinojusį atsiminimai.

„Mes gyvename sunkiais su-nykusios vertybinės sistemos laikais. Pasikeitus valstybės organizacijos ir valdymo sistemai, neišspręsta vertybių problema stovi prieš mus, tarsi nepajudinama, aklina užmūryta ir nepasiekiamą sieną, pro kurią neregėti mūsų ateities“ (psl. 7). Pratarmėje teigiama, kad žmonės, kurių tikrasis ir pagrindinis rūpestis buvo „laimingesnė“ savos tautos ateitis, vadinasi ateitininkai. „Ir nors šis rūpestis visada turėtų būti aktualus, tačiau dabar jis akivaizdžiai nustumtas į audringo mūsų gyvenimo pakraštį. Veikiausiai taip atsitiko todėl, kad tikrų ateitininkų dabar jau nebėra“ (psl. 11). Autorė apgailestauja, kad ateitininkų dvasia tarsi numirė, o jei ir nenumirė, tai gyvybė joje rusena, nes jos reiškinys visuomenėje neįaučiamas ir nepastebimas. Ką apie tai galėtų, ką norėtų pasakyti dabartinė Ateitininkų federacija Lietuvoje, kurioje susibūrė daugiau kaip 3,000 energingo jaunimo?

Neturėdamas aukštų idealų, dėl kurių verta pakovoti, galvojančias apie ateitį, dabartinis žmogus, susirūpinęs duonos kėnu, dažniausiai sukiša tik prieš skurdą, nes savo ateitį jis sieja vien tik su materialinėmis gėrybėmis, kurios jam tampa vertybėmis. Tuo tarpu, autorės žodžiais, tikrieji ateitininkai niekada nebijojo „eiti prieš srovę“, nors ne kartą buvo persekiojami, šmeižiami. Su tam tikra nostalgija primename, kad jie steigė mokyklas, rašė vadovėlius, leido laikraščius bei žurnalus, skaitė paskaitas, dėstė universitete, rengė katalikus mokytojus, žurnalistus, rašytojus, sociologus, jie vadovavo katalikiškai akcijai ir aktyviai joje dalyvavo. Jie ugdė lietuvišką mokslą ir meną. Prasiidėjus karui ir pirmajai sovietų okupacijai, ateitininkai ir kiti Lietuvos patriotai organiza-

vo pasipriešinimo okupantams pogrindį. „Visos jų pastangos buvo skirtos Lietuvos ateičiai, kuria jie tikėjo. Todėl jie buvo ateitininkai tikra ir plačia šio žodžio prasme, nes ateitininkija – tai ne tik jaunųjų organizacija, kaip mano daugelis, bet visų „gyvos dvasios“ žmonių organizacija“ (psl. 25). Ar Lietuvoje dabar yra tokių ateitininkų, klausia autorė. Klausimą tuoj pat pati ir atsako: „Sakoma, kad yra. Tačiau jų balso kažkodėl negirdėti. O juk, kaip minėta, ateitininkas – tai reformatorius, kuris rūpinasi „geresnio gyvenimo kūrimu ne tik sau patiam, bet ir kūriniu visiems geresnio pasaulio““ (psl. 26). Dar visai neseniai ateitininkai reformatoriai gyveno Lietuvoje ir dirbo Dievo ir tėvynės labui. Pratarmė baigiamą pasiryžimu knygoje rašyti apie ateitininkus reformatorius, kurie tikrai norėjo savo paties sukurtoje valstybėje padaryti žmonių gyvenimą ir laisvesnį, ir geresnį, o patį žmogų – tobulesnį.

Juozas Brazaitis.

Kilnus šviesuolis

Pradedama prof. Juozo Ambrozevičiaus-Brazaičio, ji pavadinant „Kilniu šviesuoliu“. Jam paskirti 73 knygos puslapiai. „Jis buvo vienas iš iškiliausių ateitininkų reformatorių“ (psl. 29). Pastebima, kad jo reformatiškos dvasios neužgesino nei karai, nei okupacijos, nei kitos nelaimės bei nusivylimai. „Tai patvirtino visa jo visuomeninė – apaštališka veikla, kai žmogus eina dirbti ten, kur reikia, visą savo gyvenimą aukodamas šios dienos reikalams tvarkyti, dirbdamas ne savo asmeniui, bet Dievo ir tėvynės vardu, ir už tai nenorėdamas niečieno – nei pinigų, nei valdžios, nei pripažinimo, linkėdamas sau tik vieno, kad niekas jo nepastebėtų...“ (psl. 96–97).

Juozas Brazaitis gimė 1903 m. gruodžio 9 d. Lietuvoje. Mirė 1974 m. lapkričio 28 d. New Jersey, JAV. Studijavo literatūrą. Dirbo Lietuvos dienraščio redakcijoje; mokytojavo Aušros gimnazijoje, dėstė Vytauto didžiojo universitete. Buvo Ateitininkų draugijos sąjungos pirmininkas. 1941 m. birželio sukilime Laikinosios vyriausybės švietimo ministras, kartu ėjęs ir ministro pirmininko parei-

gas; VLIK'o politinės komisijos pirmininkas, 1944 m. pasitraukęs į Vokietiją, o 1951 m. į JAV. Nuo 1952 iki mirties buvo vienas *Darbininko* redaktorių. Redagavo žurnalą *Į laisvę*, kūrė Lietuvos fronto bičiulių sąjungą, rengė ir koordinavo jo programą, rašė, redagavo politinius memorandumus, knygas, brošiūras. Po Juozo Brazaičio mirties, į laisvę fondas lietuviškai kultūrai ugdyti JAV išleido jo *Raštus* šešiuose tomuose.

Gyvoji Dvasia

Po „Gyvosios dvasios“ etikete pristatomas prof. Zenonas Ivinskis, kuriam paskirti 63 puslapiai. Jis gimė 1908 m. gegužės 25 d. Lietuvoje. Gimnaziją baigė būdamas 17 metų, o 24-erių jau gavo filosofijos daktaro laipsnį. „Tai išraiškingi faktai, rodantys šio žmogaus neabejotiną talentingumą, vėžlumą, užsispyrimą (ne veltui žemaitis) ir žinių troškimą“ (psl. 105). Istorija buvo tikrasis Ivinskio pašaukimas, rašo autorė. „Atrodo, Ivinskis jau nuo jaunų dienų suvokė savo pašaukimą ir vykdė jį aistringai, atsidėjęs siekė jį vykdyti dar ir tobulai“ (psl. 111). Tuo pačiu Ivinskis ne tik nevengė, bet noriai dalyvavo visuomeniniame, o kai reikėjo, ir politiniame darbe. Cituojamas Antanas Macina, teigęs, kad visuomeninis darbas buvo vienas iš plačiausių Ivinskio veiklos barų.

Būdamas ateitininkas, Ivinskis išitraukė į jaunųjų katalikų kultūrininkų bei ateitininkų sambūrį, aktyviai dalyvavo rengiant deklaraciją „I organiškios valstybės kūrimą“, kuriant dienraštį *XX amžius*. Ivinskis ir jo artimi bičiuliai nesiekė naudoti sau, visi jų užgventi „turtai“ – tai knygos, knygos, knygos, kuriose sutilpo Lietuvos istorija, jos kultūra, filosofija, religija, jų viltys ir svajonės, jų savosios valstybės vizija.

Ivinskis išvyko iš Lietuvos 1944 m., kai neteko net menkiausias vilties, kad likęs tėvynėje galės ką nors vertingą jai padaryti. Iki pat Vytauto didžiojo ir Vilniaus universitetų uždarymo dėstė istoriją. Jis parengė atskirą studiją apie Lietuvos istorijos šaltinius. Jis daug rašė sukurtojo žmogaus. Ties straipsniai sudaro pusę Ivinskio nepriklausomoje Lietuvoje išspausdintų darbų. „Šis straipsnių rašymas tapo

Zenonas Ivinskis.

netgi savotiška misija – „palai-kyti lietuvių visuomenėje gyvą žvilgsnį savo praeičiai“. Visus savo rašinius Ivinskis paremdavo gausia dokumentine medžiaga, norėdamas praeities dalykus pateikti kuo objektyviau“ (psl. 122).

1944 m. atsidūręs Vokietijoje, Ivinskis ėmėsi daugybės visuomeninių darbų, dėstė istoriją Lietuvos gimnazijoje Niurtingene ir Švabijos Gmiunde. Veikė su ateitininkais. Vėliau jis nesutiko užimti lietuvių gimnazijos direktoriaus vietos, nes jį viliojo Vatikano archyvai. Jis buvo vienas iš pirmųjų lietuvių, patekusių į Vatikano archyvą „aruodus“ ir čia dirbo ištisą dešimtmetį. Jis buvo pasiryžęs parašyti išsamią *Lietuvos istoriją*. Ši jo knyga turėjo tapti paminklu „nemarijai Lietuvai“. Knyga jis tarsi norėjo pabrėžti, kad Lietuva gyvuos per amžius.

1963 jis atsiveikino su Romos archyvų turtais ir pradėjo dėstyti Bonos universitete. „Tačiau savęs nenusukraudė, nes archyvuose surinktos medžiagos jau turėjo pakankamai, dabar reikėjo su ja dirbti“ (psl. 150–151). Ivinskis mirė, nespėjęs pastatyti Lietuvos istorijos „rūmų“, nors, knygos autorės žodžiais, statyba prasidėjo seniai ir niekada nebuvo nutrūkusi. Jis mirė Bonoje 1971 m. gruodžio 24 d.

Ateitininkijos tarnas

Paskutinėje knygos dalyje – 55 puslapiuose – aprašomas „Ateitininkijos tarnas“ dr. Juozas Girnius. Jo vardas dažnai siejamas su lietuvių filosofija. „Jis pripažintas vienu reikšmingiausių Lietuvos mastytojų, šalia St. Šalkauskio ir A. Macinos“ (psl. 167). Mažiau apie jį kalbama, kaip apie didį ateitininką; nedaug kalbama apie jį, kaip iškiliausią lietuvių tautos kultūrininką bei visuomenininką, kurio vienas pagrindinių rūpesčių buvo tautinė ištikimybė ir tautinė kultūra.

I ateitininkų gretas Girnius įstojo 1928 m., būdamas 13 metų amžiaus. Šios organizacijos ideologija turėjo didelę įtaką jo pasaulėžiūros susiformavimui. Šios ideologijos kūrėjai buvo tokie iškiliai ir žymūs veikėjai. Trys iš jos vadų – Pr. Dovydaitis, P. Kuraitis ir St. Šalkauskis – buvo Girniaus dėstytojai. „Jų asmenybės buvo jam tokios reikšmingos, kad ir gyvendamas svetur jis negalėjo nuo jų išsivaduoti ir niekada – nepamiršti...“ (psl. 173).

Autorė spėlioja, kaip būtų susiklostęs J. Girniaus gyvenimas, jeigu ne įvykiai, sugriovę lietuvių tautos gyvenimą. „Greičiausiai jis būtų tapęs tikrų tikriausiu filosofu, t.y., „grynų“ filosofu...“ (psl. 175). J. Girniaus gyvenimą autorė padalina į du tarpsnius: Lietuvoje iki lemtingų 1944 m., ir po to, jau už Lietuvos ribų. Lietuvoje jis tvirtai įsisavino ateitininkų ideologijos pagrindus, kurie padėjo kurti savo pasaulėžiūrą. Nuodugnai išstudijavęs lietuvių filosofus, jis išvyko į užsienį ir ten (1936–1938) tobulino savo žinias Louvaine, Freiburge, Sorbonos universitetuose. 1939

Juozas Girnius.

m. buvo pašauktas į karinę tarnybą iki 1940 m. rugpjūčio 1 d. Po to dirbo bibliotekoje, mokytojavo Kauno aklyjų institute. 1941 m. Laikinoji vyriausybė paskyrė jį Vytauto didžiojo universiteto Filosofijos fakulteto vyr. asistentu. Jo „antroji meilė“ buvo literatūra. Suartėjo su jauna poetais, kurie priklausė žemininkų-lankininkų kartai – K. Bradūnu, V. Mačerniu, A. Nyka-Niliūnu.

1944 m. J. Girnius pasitraukė iš Lietuvos. Apsisprendimas pasirinkti Vakarus tapo Girniui tam tikra tragedija, nes jis buvo „jaugęs savo tauton neatsilėsimą“. Kaip tik šis jaugimas ir savo tautą lėmė Girniaus gyvenimą ir veiklą svetur. Dar prisidėjo gilus kaltės jausmas, kad jis, nors ir nenoromis, vis dėlto paliko savo tėvynę. „Regis, būtent šis kaltės jausmas, kaip ir jaugimas į savo tautą, taps savotišku visos jo veiklos svetur varikliu“ (psl. 187).

1949 m. Girnius išvyko į Ameriką. Jo tarpininkavimu, iš Vokietijos į JAV perkeliama *Aidai*. Ateitininkų federacijos taryba persikėlė į Ameriką 1949 m. Kiek vėliau ten įsikūrė VLIKas. Atsidūręs Amerikoje, apie metus gyveno pas pranciškonus. Per tą laiką užbaigė Lietuvoje pradėtą filosofijos daktaro disertaciją apie Karlo Jasperso egzistencinę metafiziką, kurią apgynė Montrealio universitete Kanadoje. 1950 pabaigoje Girnius persikėlė gyventi į Bostoną – iki gyvenimo pabaigos. Nuo 1952 iki 1969 buvo *Lietuvių enciklopedijos* redaktoriumi. Nuo 1965 m. dar prisidėjo *Aidų* redagavimas, „kol infarktas 1980 m. išleido pensijon“ (psl. 198).

Ateitininkų federacijos vado pareigas Girnius ėjo penkerius metus (1963–1967). Dažnai važinėjo su paskaitomis, dalyvavo įvairiose konferencijose, ateitininkų kongresuose, dirbo lietuvių fronto taryboje ir visą laiką rašė. Vienas paskutiniųjų veikalų, pats didžiausias, buvo monografija apie prof. Praną Dovydaitį. 1947 m. išleista *Lietuviškojo charakterio problema*. Bene plačiausiai žinomos jo knygos buvo *Tauta ir tautinė ištikimybė* (1961), *Žmogus be Dievo* (1964) ir *Idealas ir laikas* (1966). Paskutinioji knyga – *Pranas Kuraitis*, išleista 1990 m.

Pabaigos žodyje knygos autorė kelia klausimą: ar Vakarų saulėlydis yra ir Lietuvos sau-

Alfonsas Tyruolis

PO VASAROS VAIŠIŲ

*Saulė žaidė gelem,
Žaidė vasaros burtais,
Susitikus bičiuliams
Šventaragio slėny.*

*O tos vasaros vaišės
Pilyse, paneriuos,
Meno, mokslo ir grožio
Vartuose atkiliuos!*

*Tos svetingosios vaišės
Žavingumo žaisme
Ir brangios praeities
Taip mielam artume!*

*Liko ten dienos tos,
Pilnos saulės, giedros,
Su rudens srovėmis
Nubangavę žiemoti.*

*Kai čia niauksis dangus,
Švies mums dienos anos,
Pilnos saulės, giedros,
Vilniaus bokštus užmige!*

RUDEJANT

*Gelsta jau lapai.
Gelsta ir žmonės:
Anksčiau ar vėliau
Laikas, kaip vėjas,
Visus nusineš...*

*Girdžiu iš kairės
Ir iš dešinės:
Toks jau likimas,
Tokia jau dalia...*

*O gal jau ir ne
(Jiems sakau),
Jei Kūrėja valia
Kuria ir atgimimą,
Ir nemarumą!*

RUDENIO SAULĖJ

*Rudenio saulėj gal vienkąrt
Prisipažinus reiks prasitart:
„Už pavasario saulę tave
Nemačiau myliu širdžia guvia!“*

*Rudenio saulėj kaupės branda,
Mums per vasarą ilgą kurtą,
Kai pavasario saulėj andai
Škleidės ji kaip ankstyvi žiedai.*

*Rudenio saulėj tyku, ramu,
Gaivinguoju vėsos dvelkimu
Ji malšina, kas slėgė kaitra –
Gal troškimais, kančia ar aistra.*

*Rudenio saulėj į žiemą eini
Išbudėt lyg gajam želmany
Lig džiugaus atgimimo dienos,
Tos brangiosios dangaus dovanos!*

lėlydis? „Palyginant neseniai Lietuva vėl atgavo nepriklausomybę. Nors laikai pasikeitė, bet problemos, kad ir kaip būtų keista, vis tos patios – Lietuvai vėl gresia nutautimas, nukrikščioninimas, suburzuazėjimas“ (psl. 224). Autorės manymu, sukludome, bandydami akiai sekti Vakarus. Prarandame kažką svarbaus, esmingo, aistringai siekdami vien materialios civilizacijos gerovės. „Aukštas Vakarų materialinės kultūros lygis toli gražu negelbsti dvasinio skurdo“ (psl. 225). Kelio į nepriklausomybę pradžioje buvo kalbėta apie savosios valstybės kūrimą, o apie materialinius dalykus niekas negalvojo. Ilgainiui viskas pasikeitė – laisvės troškulį numalšino pasiektas išorinė nepriklausomybė, o norimos gerovės vis dar nebuvo. „Žmonės pasijuto apgauti, ir

laimės troškulys tapo nesuvaldomas. Dvasinis pradas atsi-traukė ir užleido vietą šiuurkščiai, primityviai materijai“ (psl. 227). Kitas autorės keltas klausimas – kaip neišnykti Europos platybėse, tame tautų „margumyne“?

TURINYS

Leidinyje apie ateitininkijos veikėjus.

Nebėra to begalinio laiko jausmo.

Žodis turi magišką galią. Muzos Rubackytės muzikos įrašas. B. Marcinkevičutės „Antigonė“.

Prof. B. Vaškelio knygos sutiktuvės. Leidiniai.

Žodis turi magišką galią

VIRGINIJA PAPLAUSKIENĖ

Vincas Kazokas.

Taip rašė poetas, rašytojas, vertėjas, žurnalistas, redaktorius, kultūros ir visuomenės veikėjas Vincas Kazokas. Didesnę savo gyvenimo dalį jis paskyrė lietuviško žodžio puoselėjimui ir įtvirtinimui tolimame kontinente – Australijoje.

Pirmą kartą Maironio lietuvių literatūros muziejuje (toliau – MLLM), Kaune, buvo surengta paroda, skirta Vincas Kazoko 85-ajam gimtadieniui. Jo žmonos Genovaitės, atvežusios iš Australijos vertingą archyvinę dokumentinę medžiagą, dėka, pavyko atskleisti šios spalvingos asmenybės gyvenimo ir kūrybos kelius. G. Kazokienė nuoširdžiai rūpinasi vyro kūrybinių palikimų ir atminimo įamžinimu. Jos dėka, surinkti laikraščioje spausdinti vedamieji, ir Vilniuje 1996 m. išleisti atskira knyga, pavadinta *Mūsų pastogė Australijoje*. Parengta ir Londone 1989 m. išleista jo pomirtinė poezijos knyga *Ugnis ir žodis*. 1988 m. pagerbiant Lietuvos nepriklausomybę 70 m. sukaktį, žmona įsteigė „Vincos ir Genovaitės Kazokų meno fondą“, iš kurio kas antri metai „Lietuvių dienų“ metu skiriamas vaizduojamojo meno premijos lietuviams ir lietuviškas šaknis turintiems dailininkams Australijoje už geriausius darbus, sukurtus lietuviška tema.

Nuoširdžiai dėkojame rašytojo žmonai Genovaitės, jų vaikams Kajui ir Ugnėi, už išsaugotą ir perduotą MLLM archyvinę medžiagą, turinčią neįkainojamą ir ypatingą vertę literatūros istorijai.

Vincas Kazokas gimė 1919 m. spalio 15 d. gražiam Dzukijos krašte – Kapčiamiesčio valsčiaus Mečiūnų kaime. Jaunuolis nė nesvajoto, kad iš ramaus dainingo krašto jis bus gyvenimo audrų nublokštas į egzotišką žemyną – Australiją. Dienoraštyje išliko jo parašyti žodžiai: „visą gyvenimąėjau išbandymo ir ištvermingumo keliu“. Pirmuosius išbandymus patyrė ankstyvojoje jaunystėje – mokėsi Mečiūnų pradžios mokykloje, tęsė Leipalingio progimnazijoje ir Lazdijų gimnazijoje. Iš pastarosios už aktyvų dalyvavimą ateitininkų veikloje buvo pašalintas. Su pirma bausme atėjo suvokimas, kad žodis – jėga, kuri politinei valdžiai grėsminga. Užsispyręs ir atkaklus dūklas nusiramino, savarankiškai pasirengė brandos egzaminams, kuriuos sėkmingai eksternu 1938 m. išlaikė. Daug skaitė – knygos buvo jo draugai ir patarėjai. Troškimas

pažinti pasaulį atvedė į Vytauto Didžiojo universitetą teologijos – filologijos fakultete studijuoti germanistiką. Laikinojoje sostinėje, Kaune, įsikūrusiame VDU, vyraavo vakarietiška dvasia ir žodžio laisvė. V. Kazokas įstojo į „Šatrijos“ korporaciją. Čia jis sutiko daug bendraminčių ir sielos draugų, su kuriais kalbėjo apie meną, grožį, su kuriais galėjo svarstyti gyvenimo būties klausimus. „Šatrijos“ korporacijai tuomet priklausė gabūs ir talentingi jau-

**Žodis buvo jėga, žodis pasidarė burtas.
Žodžiais žmogus prisišaukė dievus
iš dangaus, atvėrė kalnus, įveikė
piktąsias dvasias**

nuoliai, kurie vėliau paliko neįsiskaldomus pėdsakus literatūros baruose – V. Mačernis, A. Nyka-Niliūnas, K. Bradūnas, B. Krivickas, M. Indrelis, K. Umbrasas, G. Jokimaitis, Č. Grincevičius ir kiti.

V. Kazokas 1936 m. debiutavo savo pirmaisiais poetiniais bandymais moksleivių spaudoje. VDU atsivėrė platesnės galimybės jo poezijos paukščiui išskleisti sparnus. 1938 metais pradėjo bendradarbiauti *Ateities* žurnale (nuo 1939 redakcinės kolegijos narys). Rašė trumpas recenzijas, straipsnius apie žymius pasaulio menininkus – Selma Lagerlof, Sigrid Undset ir kt. Uoliai bendradarbiavo, spausdino savo kūrybą *Darbininke*, *Pavasaryje*, *Studentų dienose* ir kitoje spaudoje.

1939 m. atgavus Vilnių, jis persikėlė studijuoti į sostinę, tačiau 1941 m. vėl grįžo į Filsofijos fakultetą, Kaune. 1943–1944 m. dirbo Centrinėje valsčybinių bibliotekose, kurioje tuo pat metu dirbo ir jam be galo brangus draugas, jo sielai artimas poetas A. Nyka-Niliūnas. V. Kazokas gilinosi į literatūrą, skaitė pasaulinio mąsto klasikų knygas, domėjosi Vakarų kultūra. Susižavėjęs Rilke poezija ir Roden kūryba, nusprendė rašyti diplominį darbą apie šiuos menininkus. „...renku medžiagą savo diplominiam darbui, kuris vadinsis „Rilke und Rodin“. Jų abiejų santykiai ir Rilke kūryba Rodin įtakoje. Tema gana rimta, bet blogiausia, kad aš tiek mažą turu medžiagos. Atsimenu, tu kadaise man minėjai, turįs apie Rilke knygą prancūzų kalba. Puolu Tau į kojas ir meldžiu: surink viską, ką turi apie tuos du žmones ir drauge visą literatūrą, 19 a. pabaigos skulptū-

rinį ir poetinį meną ir siųsk man“, – rašo 1942 laiške A. Nyka-Niliūnui.

Gyvenimas karo metais buvo persmelktas netikrumo ir laikinumo jausmo, tačiau kūrybingiems jaunuoliams rūpėjo meninis žodis, literatūros vakarai. Bendraminčius suburdavo medicinos studentas, tuomet pradedantis, o vėliau talentingas rašytojas Julius Kaupas. Jis surengdavo literatūros vakarus, kuriuose savo kūrybą skaitė ir Vincas Kazokas. (Iš Vytauto Aleksandro Jonyno prisiminimų). Artėjant antrajai rusų okupacijai, daugelis jaunuolių, suvokdami grėsmę, traukėsi į provincijos miestelius, tarsi norėdami „pralaukti“ neramumus. Istorinė situacija darėsi nuspėjama, saugumo jausmas vertė kūrybingą jaunimą pasirinkti kelionę tuščiomis rankomis į nežinią, tačiau su laisvu žodžiu širdyje ir lūpose. „Apleidžiam Sargenus. Tolimas fronto griaustinis jau čia pat. Mes išeiname šį rytą į verandą ir kaip kukliai, laukdami kažko baisaus, susikaupę klausome. (...) Mes girdim atskirus sviedinius lekiant ir kažkur mieste švintant... (...) Mes išsižadėjome, mes apleidome, mes bėgome. Aš pažūriau į pakelės medžius, storus ir giliai įaugusius į gimtą žemę, – ak, aš jiems baisiai pavydžiu. Aš pats norėčiau būti medžiu, būti

medžiu ir pasilikti ištikimu savai žemei“, – savo dienoraštyje 1944.07.28 rašė V. Kazokas.

Kaip ir daugelis išeivių, V. Kazokas atsidūrė Vokietijoje. Pirmieji priverstinės tremties metai buvo sunkūs išbandymas daugeliui kareivių. „Mano nuolatinis ir gyvas troškulis – surasti ramybę ir duoti savo dvasiai be rūpestio ir skausmo atsikvėpti. Gal dėl to aš benamio ieškojau sau namų ir begalinio ilgesio genamas ieškojau jų... Gerai, kad aš moku valdytis ir sunkią valandą šypotis“, – rašo jis 1945.05.19 Vokietijoje.

V. Kazokas gilinosi į savo vidinį pasaulį, bandė išspręsti žmogaus būties problemas chaotiškų istorinių įvykių sujaudintame pasaulyje. Žmogus yra lyg kokia prizmė, pastatytis geometriniam taške, kur kryžiuojasi praeitis ir ateitis. „Dabar“ nėra. Žmogus priešais mato iliuzijas ir turi už savęs atsiminimus. Jis yra prizmė, kuri galimybės spindulius verčia tikrove. Jis gyvena kažkokia nerealyste. Nes jame tebėra iliuzijos ir atsiminimai. Laiko atžvilgiu jis yra „vakaras ir rytas“. Būties atžvilgiu jis yra galimybė ir tikrovė. Yra kažkokia jėga, kuri viską nuo mūsų atima. Mums palieka tik stebėtojo rolė ir kūrėjo“. – rašė 1945.10.06 dienoraštyje.

V. Kazokas pajuto žodžio galią. Jis suvokė, kad likimas jam suteikė „stebėtojo ir kūrėjo rolę“. Žodis tapo burtas, kurio pagalba galėjai prikelti, suteikti vilties jį praradusiems. 1946–1947 m. dėstė vokiečių kalbą Reutlingeno lietuvių gimnazijoje. Atkūrus Rašytojų draugiją tremtyje, aktyviai įsijungė į jos gretas. Svarbiu įvykiu tremtyje buvo stambiausio literatūrinio almanacho *Tremties metai* parengimas ir išleidimas

1946 m. Didžiausias nuopelnas čia tenka iniciatyvinei grupei: S. Santvarui, A. Nyka-Niliūnui, B. Gražuliui ir V. Kazokui. Almanachą redagavo Bernardas Brazdionis.

Gyvendamas Vokietijoje, V. Kazokas studijavo Tiubingeno universitete. 1945–1950 m. čia mokėsi per 250 lietuvių studentų. Jie buvo susibūrę į dvi pagrindines organizacijas – ateitininkus ir šviesininkus. V. Kazokas dalyvavo visuomeniniame bei kultūriniame jaunimo gyvenime. Jis buvo išrinktas ateitininkų pirmininku. Daug laiko skyrė kultūros reikalams, rašė straipsnius, recenzijas, skelbė savo poeziją ne tik *Šviesoje*, *Žiburiuose*, *Aiduose*, bet ir kitoje tremties spaudoje. Vienintelis daugiau dėmesio literatūrai skyręs leidinys prancūzų zonoje buvo akademinio jaunimo to paties vardo sambūrio leistas žurnalas *Šviesa* (1946–1949 m. pasirodė 7 numeriai). Čia savo kūrybą spausdino Julius Kaupas, Vincas Kazokas, Albinas Morkus ir kt.

1947 m. V. Kazokas sukurė šeimą, vedė gydytoją Genovaitę Budreikaitę. Bėgant laikui ir nesikeičiant istorinei situacijai, jaunuoliai suprato, kad galimybė grįžti į tėvynę nusikelia neribotam laikui, tad reikia kurti savo gyvenimą saugesnėje vietoje. Tarsi nuspėdamas savo ateitį, jis 1945 m. gegužės 10 d. įrašė dienoraštyje: „Manęs daugiau neapgaudinėja netikra viltis. Mano iliuzijų laivai virpa uoste ant inkarų ir laukia momento išplaukti. Ir vieną dieną mes išplauksime toli ieškoti keistų ir nuostabių salų“.

1949 m. visa Kazokų šeima persikėlė gyventi į Australiją, į Sidnėj, kuriame buvo didžiausias lietuvių telkinys. Atvykę lietuviai šiame kontinente beveik neberado lietuviškos veiklos. Nepaisant sunkių gyvenimo sąlygų, fizinio alinancio darbo, naujai atvykę imigrantai būrėsi į draugijas, kūrė chorąs, pradėjo leisti laikraščius, ruošė koncertus, puoselėjo lietuvišką literatūrą ir kultūrą. Po Antrojo pasaulinio karo Australijoje atsidūrė apie 50 rašytojų. Pirmasis lietuvių laikraštis *Australijos lietuvis* išėjo 1948.09.01, spausdinamas rotatorium. 1950 m. prie *Australijos lietuvis* atsirado priedas „Literatūra“, kuriame bendradarbiavo V. Kazokas, V. Doniela, J. A. Jūragis, J. Tininis, A. Krausas ir kt. V. Kazokas redagavo žurnalą *Užuovėja* (1950 m. išleido 22 numerius). 1949 m. pradėjo eiti laikraštis *Mūsų pastogė*. V. Kazokas nuo pat pirmųjų numerių pradėjo bendradarbiauti jame, o vėliau daugiau nei dvidešimt metų laikė redagavimo vairą savo rankose. Jis dirbo, negailėdamas savęs, aukodamas laiką, skirdamas kūrybai. Dirbo, turėdamas tikslą – išsaugoti lietuvišką žodį, lietuvišką kultūrą tolimame kontinente. Šio laikraščio redakcija buvo įsikūrusi Kazokų namuose, vėliau sodyba tapo savotišku kultūros centru ir praminta „Kazokyne“.

Vienas paskui kitą, Nicholas Angelich (pirmojo įrašo pianistas. D.) atlikimas, nepaisant didingo skambesio, pasižymėjo nospektaklis „Antigonė“. Vieno aktoriaus spektaklių festivalį rengia tarptautinio teatro instituto Rusijos nacionalinis centras. Pernai pastatytą „Antigonė“ bus vaidinama festivalio atidarymo dieną

beveik visose kultūrinėse organizacijose, buvo nuolatinis paskaitininkas bei minėjimų rengėjas“. – (Iš G. Kazokienės laiško V. P.).

Rašydamas straipsnius, recenzijas jis pasirašinėdavo slapyvardžiais (VK, Dzokaitė, Radastinis, Radasta, Kikilis, Kučka ir kt.), tarsi norėdamas sudaryti išpūdį, jog bendradarbių gretos platesnės. Puikus plunksnos valdymas atsiskleidavo straipsniuose, tačiau jo rašomi laikraščio vedamieji sužibo mažais perliukais. Jo vedamieji buvo skaitomi per Europos radiją ir perspausdinami lietuvių spaudoje Amerikoje. Glaustos, aktualios, informatyvios mintys, perpintos filosofiniais apmąstymais, traukdavo skaitytojų akį ir širdį.

Reikšmingus darbus V. Kazokas atliko Australijos lietuvių bendruomenėje. Nuolat buvo išrenkamas ALB Krašto tarybos atstovu. 1951–1953 m. ALB krašto valdybos kultūros ir švietimo vadovas. 1960–1962 m. valdybos vicepirmininkas. Nuo

1957 m. krašto kultūros tarybos nuolatinis narys. Jis norėjo pagyventi kultūrinį gyvenimą, siekė įrodyti kitataučiams, kad Lietuvos kultūrinės tradicijos gilios ir prasmingos. Jis pasiūlė rengti iškilmingas Lietuvių dienas, kurių metu vyktų meno parodos, šokių, dainų, literatūros vakarai. Jis norėjo, kad Lietuvių dienos taptų spalvingomis šventėmis sielai. Šiam sumanymui buvo pritarta ir nuo 1960 m. iki dabar vyksta Lietuvių dienos Australijoje.

Dideliu rūpestiu jam buvo kūrybinio žodžio išsaugojimas svetur. 1953 m., kartu su kitais, įkuria „Plunksnos klubą“, o nuo 1956 m. iki pat mirties jam pirmininkauja. Jis priklausė Sidnėjaus literatūrai būreliui. Aktyviai rengė įvairius minėjimus, literatūros vakarus, kuriuose dalyvavo ne tik Australijoje gyvenantys rašytojai, bet ir atvykstantys iš Amerikos, Kanados.

Pradėjęs kurti eilėraščius gimnazijoje, pirmą išleido tik

1953 m. Čikagoje, mistišku pavadinimu *Sapnų pėdomis*. Šioje knygoje didesnė dalis eilėraščių subrandinta karo metu Vokietijoje. Dienoraštyje jis įrašęs, „kad žmogus gimsta ir užauga, o knyga užaugusi gimsta“. Literatūros kritikai jau anksčiau palankiai vertino jo kūrybą. Julius Kaupas Vokietijoje, *Šviesoje*, rašo, kad V. Kazokas savo kūrybos centre stato žmogų, ieškantį tiesos ir gyvenimo prasmės, ne meilės, laimės. Ryškus amžinybės ilgesys... J. Aistis, recenzuodamas jo pirmą knygą *Aiduose* parašė – kad knygoje stinga įvairumo, tačiau „ji kupina nuostabios poezijos“.

Vincas Kazokas mirė staiga 1984 m. spalio 30 d. Ant stalo liko neatsakyti laiškei, neparašyti straipsniai, neužbaigtas vedamasis... Spalio mėnesį bus 20 metų, kai jis iškeliavo Anapilį, tačiau V. Kazokas savo gyvenimu įrodė, „kad žodis – jėga, žodis – burtas, turintis magišką galią“.

Jos muzika pakelia iki dangaus

Rugsėjo 19 d. *The Chicago Tribune* skyriuje, skirtame meno, muzikos, pramogų recenzijoms, labai šiltai atsiliepiama apie lietuvių pianistės, gyvenančios Prancūzijoje, Muzos Rubackytės naują trijų ilgo grojimo kompaktinių plokštelių (3 CD) seriją, kurioje pianistė atlieka Liszt „Annees de Pelerinage“.

„Jokių eilinio grojimo žymių nerastume stebinančios ir poetiškos pianistės Muzos Rubackytės muzikoje“, – rašo žinomas muzikos kritikas John von Rhein. „...Jos atlikimas tiesiog kvapą užima“, – sakoma kitoje vietoje ir baigiama tarytum nusiskundimu, kad „Rubackytė yra viena šių dienų svarbiausių pianistų, žinoma visame muzikos pasaulyje, bet labai nedaug Čikagoje. <...> Galbut šių nuostabių naujaujų įrašų dėka, reikalaugaliau pasikeis“.

„CD French Review“ – *Pianiste* (July/August 2004; FR) Muzos Rubackytės naujausiam įrašui taip pat negaili pagyrimo žodžių. Recenzijos autorius Alain Cochard rašo, kad „Annees de Pelerinage (Liszt)“, reikalingas pasitaiko viename įrašė. Iš tikrųjų, pastarųjų savaitių begyje buvo išleisti du įrašai – vienas paskui kitą, Nicholas Angelich (pirmojo įrašo pianistas. D.) atlikimas, nepaisant didingo skambesio, pasižymėjo

Pianistė Mūza Rubackytė.

pernelyg dideliu ramumu ir man paliko norą išgirsti kažką daugiau. Muzos Rubackytės versija mane tiesiog parbloškė. Tai nepamirštamas grojimas, kurį verta iškalti baltame akmenyje. <...> Rubackytė įveikė šį sunkų muzikos kūrinių nuo pradžios iki galo, perprasdamą visą jo komplikotumą. Jau trečius metus iš eilės ji mums pažėrė magiškus ir muzikinius burtus, pakviesdama į *Du Grand Art* puslapius.

Panašiai apie M. Rubackytės naujuosius įrašus atsiliepia ir kitas prancūziškas „CD Review“ – *Classica* (autorius Philippe van den Bosch). Jis savo recenziją baigia šiais žodžiais: „Pianistės prisilietimas į įrašai pakelia mus iki dangaus“.

Mūza Rubackytė. Liszt: Annees de Pelerinage (Years of Pilgrimage); Lyrix Records – LYR 2216, 3 Discs – Duration: 2 hours, 50 minutes.

B. Marcinkevičiūtės „Antigonė“

Spalio 8–12 d. Maskvoje vykšiančio tarptautinio vieno aktoriaus spektaklių festivalio konkursinėje programoje bus pristatytas ir Lietuvos nacionalinio dramos teatro aktorės Birutės Marcinkevičiūtės mo-

nospektaklis „Antigonė“. Vieno aktoriaus spektaklių festivalį rengia tarptautinio teatro instituto Rusijos nacionalinis centras. Pernai pastatytą „Antigonė“ bus vaidinama festivalio atidarymo dieną

Maskvos teatro centro „Na Strastnom“ scenoje.

Garsiąją Sofoklio tragediją B. Marcinkevičiūtė vaidina viena. Aktorė įkūnija daugelį tragedijos personažų – Antigonę, Ismenę, Kreontą, Haimoną, sargybinių, Teiresijų.

Režisierės ir aktorės bendrautoriai – kostiumų dailininkė Jolanta Rimkutė ir vaizdo projekcijų autorius Andrius Jakučionis.

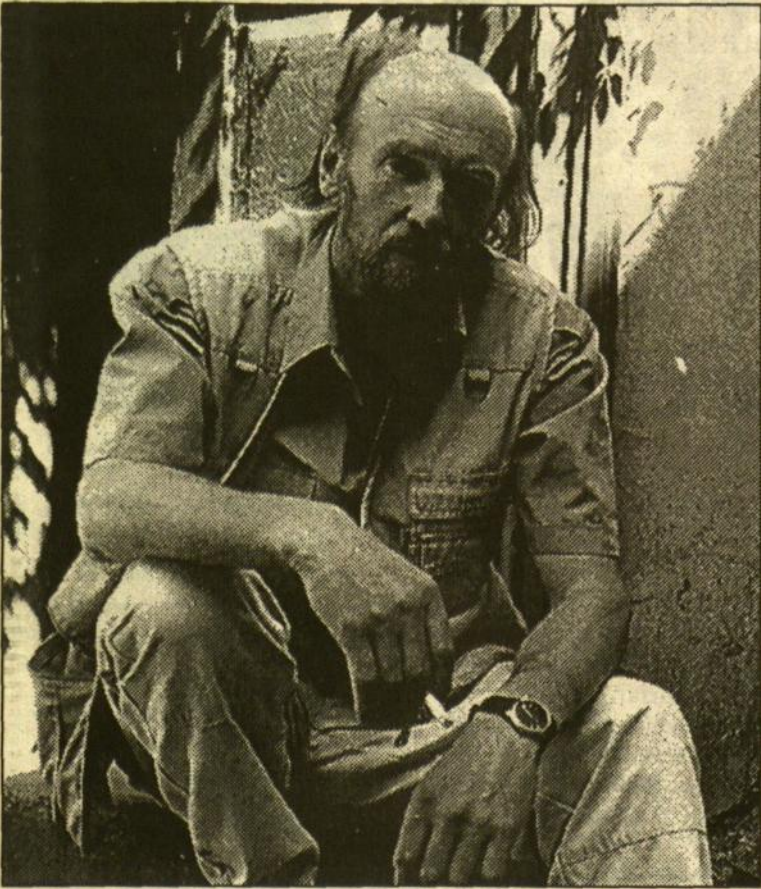
Poetė, aktorė ir režisierė B. Marcinkevičiūtė su monospektakliais „Žodžiai smėlyje“, „Meiluzis“, „Antigonė“ bei kitomis aktorinėmis programomis dalyvavo daugelyje teatro festivalių pačioje įvairiausiose pasaulio šalyse – Armėnijoje, Slovakijoje, Vokietijoje, Kolumbijoje, Baltarusijoje, Taivane, JAV ir kitur, ne kartą buvo apdovanojama pagrindiniais festivalių prizais.

Lietuvos nacionalinio dramos teatro aktorė Birutė Marcinkevičiūtė. Vladiro Gulevičiaus (Elta) nuotrauka.

(Elta)

Nebėra to begalinio laiko jausmo

Alis Balbierius.

Alis Balbierių, aukštaitį, poetą, eseistą, fotografą, gamtininką, baltos vasarinės kepurės su snapeliu nešiotą Vilniuje, Rašytojų sąjungos kavinaitėje „Trečias brolis“, kalbina Ričardas Šileika.

– Sveikas, Ali, liepos 29-ąją pasivaidenęs Vilniuje, sutiktas prie Rašytojų sąjungos rūmų. Sakyk, kokie keliai ir kokie reikalai atvedė Tave per patį atostogmetį čionai?

– Kai ilgokai nedirbi jokio oficialaus darbo, tik kūrinių, tai atostogos yra labai reliatyvi sąvoka. O, eidamas pro šalį, visada užėinu į Rašytojų. Ką tik, prieš penkis minutes „san-tykiavau“ su pačia etiškausia (o man pasigirdo, su pačia patetiškiausia) žurnaliste Audra Baranaukaite.

– Ar dažnai užsukti čionai – buvusian „Suokalbin“, esaman „Trečian brolin“?

– Kai atvažiuoju iš provincijos, iš tėviškos, kur praleidžiu didesnę laiko dalį. O taip pat būdamas Vilniuje, kada turiu reikalų (dažnai vaikštau į leidyklą), lankau draugus, einu fotografuoti Vilnių, aš būtinai ateinu kartą kitą išgerti kavos.

Kartais dar užėinu į ŠMC, dar į vieną kitą vietą. Bet čia yra tradicinė kavos gėrimo vieta. Į šitą kavinę sovietų laikais, kai aš atsikėliau gyventi į Vilnių, (tai buvo, berods, 1981 ar 1982 metais) pirmą kartą mane atvedė Valdas Kukulius. Pro čia įvedė į literatūros pasaulį, nes pro čia į jį įeinama (juokiasi). O aš pirmą kartą atvedžiau Raimondą Jonutį, irgi jo pusemčio atsikėlusį į Vilnių. Šioje kavinėje užsimezgė visos literatūrinės ir kitokios draugystės. Čia visada malonu sutikti kolegas, ypač kai ilgesni laikai nebūna Vilniuje.

Man tėviškė yra geras laukas

– Sakai, kad septyniasdešimt procentų savo laiko praleidi Biržuose? Vadinasi, kad Tavyje daugiau provincijos, daugiau kaimo. Ką Tau reiškia ta vieta, kur radijas kalba latviškai?

– Latviškai radijo aš nesiklausau, nes latvių kalbos taip ir neįsimokau. Nors gimimo vieta yra 17 kilometrų nuo Latvijos sienos. Aš tais senais laikais norėjau turėti sodybą Džukijoj, bet šeima buvo alergiška seniemis namams, ir šitą mano idėją baisiai sukritikavo. Dabar, artėdamas prie pirmo sumauto jubiliejaus, ir savo protė-

vių sodybą ir žemę, kurios kazi kiek paveldėjau, pradėjau žūrėti labai teigiamai. Ir noriu tą sodybą minimaliai susitvarkyti (optimaliai neišeina dėl finansinių dalykų). Noriu turėti bazę, kurion panorėjęs nuvažiuočiau geram mėnesiui net žiemą. Tarkim, su nešiojamu kompiuteriu ar fotoaparatu. Va, tokį tikslą turiu. Man tėviškė yra geras laukas. Juk tai yra archetipinė vieta. Aš anksčiau netgi negalvočiau, kad tuo palikimu naudosiuos, maniau, gal tik nuvažiuosiu savaitei ar porai. Bet dabar mane tai emė dominti. Norisi susikoncentruoti, gal pavargau nuo to šurmulio. Vis tiek laikas dirba jau ne mano naudai. Nebėra to begalinio laiko jausmo, kaip kad jaunystėje būna: viską dar suspėsiu padaryti – ir tą, ir tą. Nebėra šito.

– Manau, nepulsi aiškinti, jog savo sodyboje kiaurom parom medituoji, mokaisi jogos pratimų, be atvangos esi įkvėptas ir apspistas musų, atsiprašau, mūžų. Juk prižiūri sodo ir daržo gėrybes, mojuoji dalgiu, plaktuku, pjūkleliu?

– Tiksliai pastebėjai. Mūza, tas žodis yra truputį keiksmas.

O šiaip gi ten darau viską. Kadangi motina turi daržus, tai tenka jai padėti, ir patiam kai ką daryti. Aš visus tuos darbus moku. Tenka kartais valandą ar dvi pakalti plaktuką, nes darau remonto darbelius. Tai yra maloniau, negu šiaip trintis.

– O kiaušės, aišku, neteko skersti...

– Ne, nors kiaušės skerdime esu dalyvavęs. Kai buvau ornitologas, Ventės kaime kartais padėdavau kiaušę palaikyti. Idomu tas kiaušės skerdimo aktas, lyg koks aukojimas, kaip dabar galvoju. Toj sodyboje, kurioj gyveno mano senele, irgi buvo ūkelis. Taigi teko viską matyti ir patiam išmokti. Ta prasme, aš vis tik esu vienkiesio žmogus. Bet dabar esu kažkoks kosmopolitas. 30 metų išgyvenęs mieste, dabar, ilgiau būdamas provincijoje, stebiu tą gyvenimą ir matau jį kitaip. Matau gražiasias puses ir liūdnasias. Visą nykumą ir bukuumą. Visko yra. Bet aš savo toj provincijoje stengiuosi būti daugiau incognito, kad man niekas nelįstų į akis. Bendrauju tik su uždaru pažįstamųjų ratu.

– Dėl to ir mobilaus telefono ligi šiol neturi?

– Tai toks keistas dalykas.

Gal dėl to, kad jie ypač brangiai kainuoja – vieną litą (juokiasi). Kartais, aišku, jo prireikia, bet šiaip kas nori – suranda. Elektroninis paštas yra gan patogus dalykas.

Susilaikymai nuo pagundų man įdomūs

– Sėdėdamas ant Knygrūmio laiptų, lyg tarp kitko pratarai, kaip negerti yra gerai. Tad sakyk, ar seniai išsižadėjai „raganėlių asarų“? Ar lengviau dabar gyventi, ar lengviau įveikti visokias kliūtis, tarp jų ir dvasines?

– Šis tavo klausimas šiek tiek kvailas. Per daug tų „dvasių“. Tiesiog ateina metas, kada, kaip tu žinai ir daugelis mūsų aplinkos brolių, turi pasirinkti – ar toliau sėdėti prie stiklo, ar prie rankraščio. O kadangi metai nebe tie, tų malonių procedūrų ištvermė irgi nebe ta, todėl tenka pasirinkti. Žinai, vidurinė mokykla sportavau, laikiausi griežto režimo. Ir susilaikymai nuo pagundų man įdomūs. Jau daug metų aš darydavau nemažus periodus, kai visiškai negerdavau jokio alkoholio. Be to, manau, jog aš savo porciją išgėriau. Per tuos boheminio gyvenimo metus buvo labai įdomių dalykų, teko bendrauti su įvairia publika. Bet pajutau, kad tai man pradeda trukdyti. Pasidarė gaila laiko. Yra ir biologinis dalykas: turi mėnesį nevertot gėrimų, kad smegenys būtų visiškai blaivios. Aš tiesiog sugrįžau į tą jaunystės būseną, kai sportuodavau. Ir tikrai yra gerai. Gali daug ką suplanuoti...

Dabar labai madinga yra garbės nemokėti honorarų

– Gal ir nenorėdamas pripažinai, kad vis stingi pinigėlių. Jau keleri (ar keliolika) metų neturi jokios tarnybos. Gedimino prospekte Tavęs elgetaujančio irgi neregėjau. Ką darai, kad vilkas būtų sotus ir avis sveika?

– Pinigų stinga visą laiką. Net jeigu dabar turėčiau milijoną, žinočiau, ką su juo daryti. Ir tu žinotum. Čia yra elementarus dalykas. Ypač pinigų reikia kūrybos projektams vykdyti. Tarkim, jeigu būtų pinigų, nereikėtų laukti ministerijos paramos, kurią aš, aciu Dievui, gaunu ir už tai galiu dėkoti. Gavau ir paskutinėms trim knygoms, ir stipendiją periodiškai gaudavau. Skūstis tikrai negaliu.

Jeigu būtų pinigų, tarkim, galima būtų sugalvoti įvairių literatūrinių ir fotografinių projektų, individualių ir kolektyvinių. Pristinga pinigų ir elementarių užsienio kelių mėnesių tikrai gilių krizės, kai užsiimi vien kūrybinio darbu. Be to, dabar labai madinga yra garbės nemokėti honorarų. Menu, senais laikais sutiktam Jurgui Kunčiniui sakau: einu į leidyklą honoraro. Jurgis antrina: aš irgi einu, bet einu lyg koks prašytojas. Tai dabar labai dažni reiškiniai. Gal tik 30–40 procentų tų leidinių ir redakcijų elgiasi kultūringai ir garbingai. Esi užsidirbęs pinigų, o negali jų laiku gauti. Kartais jų pristinga labai rimtai, o kartais – platesniam kontekste. Mes suvokiame tuos pinigus Lietuvoje dar kažkaip primityviai – pavalgti, apsirengti, taurelę išlenkti, nuvažiuoti kur nors. O iš esmės jų dažnai stinga visai kitiems kontekstams. Na, aišku,

jeigu mūsų pragyvenimą lyginame su europiniu vidurkiu, tai mes atrodome labai biedni. O iš kitos pusės, jeigu apžvelgsim visą nepriklausomybės laiką, tai kontrastas yra didžiulis: tarp provincijos vargšo ir Vilniaus vidutinioko piliečio. Visgi mes turim pripažinti, kad Lietuvoje yra didžiulis pagerėjimas, nepaisant visokių politikos skandalių, nepaisant žiaurios visuomenės polarizacijos tarp skurdo ir turto. Vyksta didžiulis procesas, kuris po dešimt, po penkiolikos metų, jeigu nebus katalizmo, virst labai spartia pažanga. Tai vizualiai matoma daug kur. Aš galvoju optimistiškai, nors iš esmės daugeliu požiūriu esu negatyvistas.

Kūryboj visą laiką esi amžinas mokinys

– Esi rašantis, bet esi ir fotografuojantis. Ką kodėl paprasčiau yra kalbėti apie vaizdą negu apie raštą. Sakai, kad Tavo fotoarchyvas virsta iš stalčių. Tad vis neišverai nespaukęs fotoaparato užrakto mygtukelio. Koks pasaulis Tau yra jaukesnis – spalvotas ar juodai baltas?

– Ir tas, ir tas yra jaukus. Paskutiniaisiais metais aš bandžiau, ką galiu padaryti su spalva. Vaizdas traukia tų, kad nuotrauka yra daiktas. Interpretacijų galimybės gal yra mažesnės negu žodžio. O žodi, Dieve mano, kaip gali interpretuoti – be variantų. Aš fotografuoju visokių atsitiktinių ir neatsitiktinių fotografijų. Daug jų yra prispausdinta įvairioj spaudoj. Bet dar daugiau yra niekur nerodytų dalykų. Jie neįvesti į joki kontekstą, nežinia, jie būtų atmetti, ar priimti. Mane tai truputėlį slegia. Aišku, jeigu turėčiau nemažų pinigų, pabandyčiau ką nors išleisti. Ieškoti rėmėjų dabar neturiu sveikatos ir nusiteikimo.

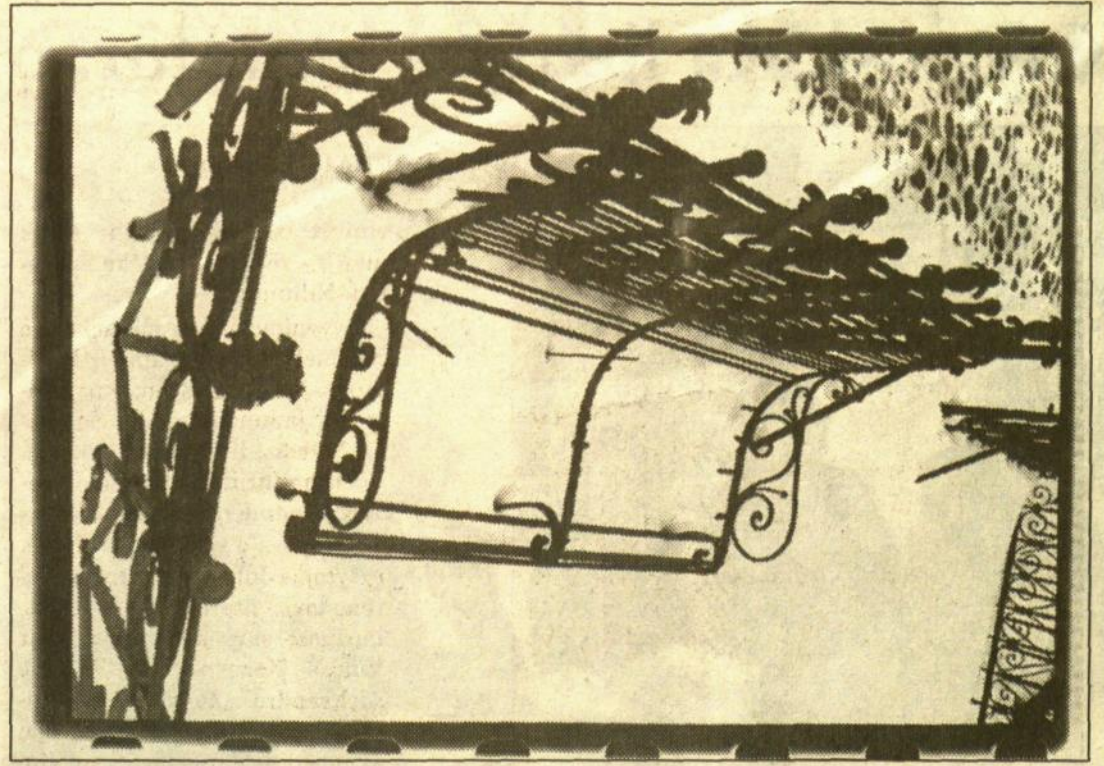
Bet fotografinis užsiėmimas mane įtraukė. Jis yra magiškas. Aš dabar savarankiškai studijuju netgi visokias dailės sritis. Internetu – nors ten apstu šlamšto – išlandžioju kiek įmanoma fotografijų. Aš žiūriu ir labai platų kontekstą. Kūryboj visą laiką esi amžinas mokinys. Ir rašyme, ir kitose srityse. Vis kažką turi išmokti, suprast. Einantys gyvenimo metai tą supratimą daro kitokį. Pagaliau – tai net įdomu. Žinai, pasižiūriu, pavyzdžiui, prieš šimtą metų paprastai nufotografuotą vietovę – visiškai ne kokio fotomenininko – kaip įdomu! Dabar aš nemažai kur nors pasibastau, taip pat fotografuoju įvairias vietas. Ir kaupiasi toks archyvas.

Kiek Tau, kuriančiam žmogui, reikalinga komunikacija? Ar gali vienas su savimi dalytis tekancia energija? Tave vienatvė guodžia?

– Mano ženklas yra svars-tyklės. Vienu metu man reikia triukšmo, galybės draugų ir jų dėmesio. O kitą dieną ar už kelių valandų aš turiu būti vienatvė. Esu nuotaikos žmogus. O šiaip nuo vaikystės turiu polinkį net į tam tikrą eskapizmą – užsidaryti į kambarį, kažką skaityti ar daryti. Kur nors išeit į gamtą. Ir eskapizmas, ir boheminis šurmulys man yra vienodai artimi.

Iš esmės visi orai yra geri

– Aš tikiuosi, kad nekeiki lietingos vasaros, nes neišvaizduoji Tavęs dykaduo-

Bernardinų kapinėse Vilniuje. Alis Balbierius nuotraukos.

naujančio Palangos paplūdimio žarnyne. Kąži koks liežuvis yra pafilosofavęs, kad nėra prasto oro, yra tik prasta nuotaika ir netolerantiški žmonės. Ką pasakytum, Ali?

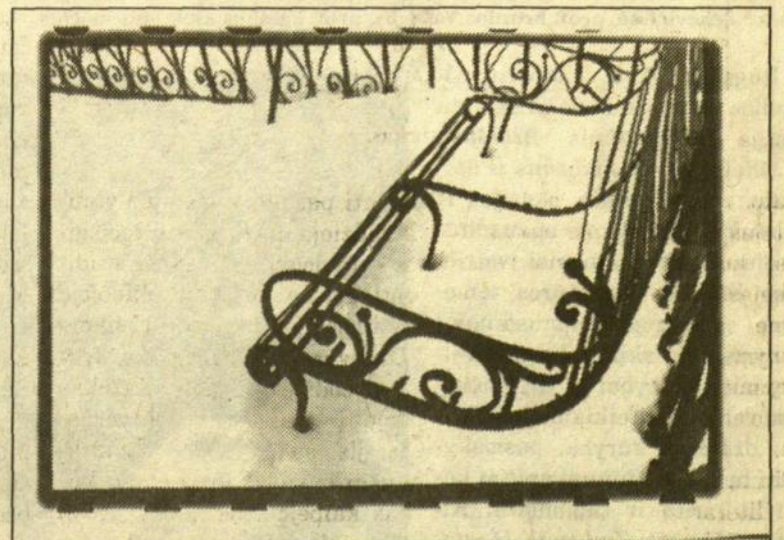
– Aš dabar pagalvoju: orai gali atspindėti ir pasaulio, ir žmogaus nuotaikų reliatyvumą. Iš esmės visi orai yra geri. Bet vienas dalykas, kai tu žiemą nori šilto oro, o per karščius nori žiemos, irgi pakankamai žmogiška, ar ne? Bet jeigu nori kažką daryti, susijusiu su oru, tarkim, imtis ornitologijos, kai tau oras trukdo stebėti paukščius, trukdo fotografuoti. Ypač kai dėl to tikslo specialiai būna nuvažiuota. Tada, aišku, bjauru. O šiaip man ir lietus patinka. Gal nepatinka kaitra ir labai grynus dangus, spengiantis mėlynumas. O orai atspindi ir mūsų dušios permainas. Žiūrėk, kažkur vaivorykštė išlenda, apsiniaukę, debesėlis baltas plaukia kaip angeliukas.

Knygos tampa labiau koncentruotos

– Šį pavasarį „Vagos“ leidykla išleido Tavo naują poezijos knygą (beje, iliustruotą Tavo paties fotografijomis) *Strazdo anatomija*. Ką Tau reiškia Tavo nauja knyga? Ką Tau reiškia Tavo knygų vis didėjanti krūvelė?

– Eilinė ta knygėlė, daug eilėraščių palikau už borto. Gerai, kad gavau finansinę paramą leidybai, nes penkeri metai nebuvo nieko leista. Kai kas parašyta per tą laiką. Keli eilėraščiai sudėti iš labai senų laikų, nes atitiko kontekstą. Nežinau, gal man tą knygėlę reikėjo leisti plonesnę. Kadangi man artima bičiulio Mariaus Lugailos grafika, ir aš su juo kalbėjau, kad ši knyga būtų iliustruota jo darbais. Bet leidykla norėjo, kad būtų autoriaus nuotraukos. Tai man teko be jokio išankstinio pasirengimo siūlyti kelis variantus. Neturėjau jokio sumanymo. Todėl išėjo gana atsitiktinės fotografijos.

Ką man ji reiškia? Tos grožinės literatūros išleidės esu šešias. Iš tų šešių gal tik keturias galima vadinti normaliomis. Nes viena – *Tekstai apie nieką ir viską* – su išlygomis – tarp eseistikos ir eilėraščių proza. Vieną *Vyturyje* esu išleidęs lyg ir vaikams. Ir paradoksalu, ten buvo tokių skaidrių gamtinių eilėraščių. Tai jokių būdu nėra rimta poezijos knyga. O kai kur net pedagogai ją laiko geriausia knyga. Nes lengviausia skaityti, yra šiek tiek patoso, patriotinė, nors išėjusi sovietų pabaigoje. Dar dvi esu išleidęs ekologine tematika. Kai pagalvoji, nieko iš tos krūvelės nėra. Kitas reikalas, kad nuo tų

krūvelių niekas nepriklauso. Iš esmės gal ta apimusi knygų leidyba, kai reikia reikalauti paramos, arba negauni jos – autoriams kartais išeina ir į naudą. Knygos tampa labiau koncentruotos. Nes tais laikais, kai aš pradėjau leisti, buvo dideli honorarai rubliais: už išleistą poezijos knygą buvo galima beveik metus pragyventi. Matyt, tų knygų būtų buvę prileista daug daugiau.

Ką reiškia išleista knygelė? Kiekviena išleista knyga reiškia tavo praeitį, ir ką tu padarei – gerai ar blogai ar vidutiniškai. Ir nieko neišbrauksi. Nors kartais norėtumsi. Rašymą bandžiau ne kartą rimtai mesti, bet nepavyko. Žinau, kad daugelis norėjo mesti. Bet dabar aš susitaukiau su tuo, kad vis to rašymo niekaip nemesis. Gal nieko geresnio ir nepadarysiu, bet vis tiek kažką darysiu, turiu idėjų ir norų. Net azarto dar yra. Dar norisi ką nors eksperimentuoti. Pradedu senti, tai traukia eksperimentai.

O paukščiai yra nostalgija

– Koks Tavo, Ali, nūdienis ryšys su paukščiais?

– Beveik trečdalis savo gyvenimo – nuo šeštos ar septintos klasės – domėjausi ornitologija,

O paukščiai yra nostalgija...

V. Maželio nuotrauka.

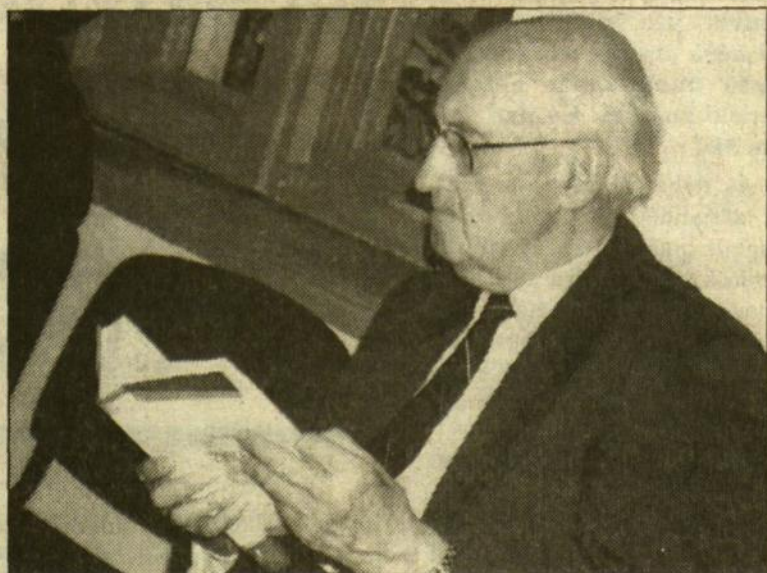
Knyga skirta lietuvių literatūrai

Knygos suktuvėse Lietuvių Išeivijos Institute. Iš kairės: dr. Aleksandras Guobys, prof. Violeta Kelertienė, dr. Indrė Žekevičiūtė, prof. Bronius Vaškelis, prof. Egidijus Aleksandravičius.

Rugsėjo 30 d. Lietuvių išėivijos institute buvo pristatyta nauja profesorius Broniaus Vaškelių knyga *Žvilgsnis iš atokiau*. Joje surinkti išėivijos ir Lietuvos periodikoje spausdinti profesorius straipsniai įvairiomis lietuvių literatūros temomis. Knygoje spausdinami straipsniai, skirti Jurgio Baltrušaitio kūrybai ir diplomatinėi veiklai, pateikiama jo poezija, dramatinė kūryba, pasisakymai bei prisiminimai apie šį lietuvių poetą ir diplomata. Kituose knygos *Žvilgsnis iš atokiau* skyriuose apžvelgiama senosios lietuvių literatūros dramaturgija, objektyviai, vengiant ideologizuoto požiūrio, analizuojama sovietmečio literatūra, taip pat rašoma apie egzilio literatūrą. Knyga baigiamą pokalbiais su jos autoriaumi apie literatūrą ir jos paties asmenybę.

Broniaus Vaškelių asmenybės išskirtinumą Lietuvos kultūros plototėje ir jo mokslinės veiklos svarbą pabrėžė profesorius Egidijus Aleksandravičius, pasveikinęs visus, kurie pasibaigus vasarai, po pirmųjų rudens liūtų vel susirinko į Lietuvių išėivijos institutą. Jam pritaikė ir kiti naujosios knygos pristatymo metu pasisakę renginio

Prof. Bronius Vaškelis, knygos *Žvilgsniai iš atokiau* autorius.

dalyviai: Vytauto Didžiojo universiteto Lietuvių literatūros katedros vedėja dr. Indrė Žekevičiūtė, Illinois universiteto Lituanistikos katedros vedėja profesorė Violeta Kelertienė bei dr. Aleksandras Guobys.

Dr. Indrė Žekevičiūtė, save vadinanti profesorius Broniaus Vaškelių mokytoja, kaip vieną svarbiausių knygos vertėjų pabrėžė objektyvų autoriaus požiūrį į analizuojamus lietuvių literatūros reiškinius ir teigė, kad „Knygoje aiški au-

toriaus asmenybė, bet asmeniškumo nesijautia“. Kita svarbi knygos savybė, jos nuomone, yra platus tematinis laukas, todėl knygos pavadinimą *Žvilgsnis iš atokiau* dr. Indrė Žekevičiūtė interpretavo kaip „žvilgsnį iš paukščio skrydžio, horizontą, kuris leidžia pamatyti, kur susilieja išėivijų ir čia Lietuvių mūsų rašyta literatūra“.

Su knygos išleidimu profesorius Bronius Vaškelį sveikino jo kolegė profesorė Violeta Kelertienė.

tiene. Ji džiaugėsi ne vien naujo leidinio pasirodymu, bet ir jo autoriaus mokslinė veikla Lietuvoje, tuo, kad profesorius „iš arti“ mato ir todėl gerai pažįsta Lietuvos kultūrą bei daro jai įtaką, dėstydamas studentams ir prisidedamas prie jaunosios lietuvių inteligentų kartos ugdymo.

Dr. Aleksandras Guobys vertindamas knygos *Žvilgsnis iš atokiau* svarbą lietuvių teatrologijos mokslui, prisiminė sovietmečiu galiojusius teatro istorijai skirtos literatūros suvaržymus, neleidusius objektyviai rašyti apie Lietuvos teatrą ir profesorių Bronių Vaškelį vadino vienintele „dorosios“ teatrologijos viltimi. Jo veiklą Vytauto Didžiojo universitete dr. Aleksandro Guobys siejo su profesorius Balio Sruogos pradėta tradicija, kuris dar 1926 m. Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakultete įkūrė Teatro seminarą. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę profesorius Broniaus Vaškelių dėka Vytauto Didžiojo universitete įkurta Teatrologijos katedra, kurioje mokslų daktaro laipsnį įgijo pirmieji Lietuvos teatrologai-teoretikai. Taigi, dr. Aleksandro Guobio teigimu, profesorius Broniaus Vaškelių veikla yra labai svarbi teatrologijos mokslo plėtotei Lietuvoje. Jis tikėjosi, kad ateityje knyga *Žvilgsnis iš atokiau* bus ypač naudinga, rašant tikrąją, ideologinės cenzūros neįskreiptą, Lietuvos teatro istoriją.

Profesorius Broniaus Vaškelių kruopštumu, rengiant straipsnius, stebėjosi knygos sudarytoja dr. Dalia Kuizininė. Sveikindama profesorį, ji vėlgi pabrėžė ypač platų knygos autoriaus profesinių interesų lauką, kurį parodo ir įvairi jo straipsnių tematika. Dr. Dalia Kuizininė „sakė, kad profesorius Bronius Vaškelis jau rengia teatro istorijai skirtų straipsnių rinkinį ir linkėjo sėkmingai užbaigti šį darbą, tikėdamasi, kad netrukus Lietuvių išėivijos institute vėl bus galima susirinkti dar vienos prof. Broniaus Vaškelių knygos pristatymą.“

Tomas Pabedinskas

Sūduvos krašto literatai, dainininkai, rašytojai.

Algimanto Žiūno nuotrauka.

Mes – iš Sūduvos

Į sostinėje esantį Rašytojų sąjungos klubą sekmadienį, rugsėjo 12 d., buvo suvažiavęs gausus neįprastų svečių būrys – Sūduvos krašto literatai, dainininkai, rašytojai. Tai šiuo metu viena iš tradicinės Vilniaus miesto šventės sudėtinųjų dalių. Renginyje dalyvavo per

20 šakių, Marijampolės, Kazlų Rūdos bei kituose miestuose gyvenančių sūduviškių, o taip pat trys – Lietuvos rašytojų sąjungos nariai iš Vilniaus – Antanas Bieliauskas, Nijolė Augustinavičiūtė, Seimonas Palanavičius. Salė buvo išpušta šių metų tarptautinio daili-

ninkų plenero Gelgaudiškyje sukurtais darbais. Daugelio literatų rankose – atsivežtos savos kūrybos ir savo rūpestiu išleistos knygos. Prie mikrofono iš lapelių ir iš knygų jie skaitė savo poeziją bei prozą, o paūzių metu skambėjo gitaristo Arūno Danieliaus atliekamos dainos.

Algimantas Žiūnas

Svarsto lietuvių kalbos ateitį

Vytauto Didžiojo universitetas buvo atkurtas 1989 metais. Nuo tų metų yra leidžiamas mėnesinis laikraštis (žurnalas): *Universitas Vytauti Margni*. Šis leidinys šiemet švenčia 15 metų sukaktį!

Š. m. 5-me numeryje pasirodė naujas skyrius, vadinamas „Kultūros aleja“. Jo pirmasis klausimas yra toks:

Lietuvių kalba Lietuvoje: dukra ar podukra.

Šio leidinio redakcija keliams VDU dėstytojams ir studentams pateikė tokį klausimą:

Ką jūs manote apie dabartinę lietuvių kalbos padėtį Lietuvoje?

Atsakymai į šį klausimą užėmė 7 šio žurnalo puslapius, ir, aišku, visų jų čia persispausdinti neįmanoma, bet iš kiekvieno atsakymo parinksime du dalykus: atsakymo pavadinimą ir vieną – mūsų nuomone įdomią mintį iš paties atsakymo.

Prof. Rūta Marcinkevičienė, Lietuvių kalbos katedros

vedėja.

A. Kalbos prestižas yra viena svarbiausių jos išlikimo sąlygų.

B. Iš esmės viskas priklauso nuo požiūrio į savo kalbą, o per jį ir į save. Sociolingvistai teigia, kad kalbos miršta tuomet, kai tampa visai nesvarbios gimtakalbiams“ (p.19).

Prof. Egidijus Aleksandravičius, VDU senato pirmininkas.

A. Jokie kalbininkai negali nurodyti, kaip žmonės turi kalbėti.

B. „Vis dėlto aš kol kas nematau jokio ypatingo pavojaus lietuvių kalbai“ (p.20).

Prof. Leonidas Donskis, Filosofijos katedros vedėjas.

A. Anglų kalba yra tapusi vienijiančia kalba, be kurios neįmanomas tarptautinis intelektualinis gyvenimas.

B. „Lietuvių kalbos galimas išstūmimas iš kai kurių gyvenimo sričių nėra fantazija, ji vyksta ir tai kelia pagrįstą susirūpinimą“ (p. 21).

Prof. Kęstutis Pukelis, Tarptautinių ryšių prorektorius.

A. Ateityje bus viena tauta, vardu žmonija.

B. „... dabar lietuvių kalbą gina valstybinis kalbos įstatymas, vadinasi, egzistuoja tam tikra kontrolė, kad lietuvių kalba būtų saugoma ir puoselėjama“ (p. 21).

Doc. dr. Virginija Vasiliauskienė, Lietuvių kalbos katedros docentė.

A. Pasauliui mes įdomūs, tuo kad esame – saviti.

B. „Tikrai geras bet kurios kitos kalbos, taip pat ir anglų, mokėjimas – didžiulis kiekvieno iš mūsų turas. Man visada kelia abejonių lietuvių anglų kalbos tobulumas, jei jis negali normaliai suregzti sakinių lietuviškai“ (p. 22).

Doc. dr. Antanas Kulkauskas, Politikos mokslų ir diplomatijos instituto direktorius.

A. Viskas priklauso nuo to, ar mes norime būti atsakingi už savo kalbos padėtį.

B. „Tai priklauso nuo to, kaip pati tauta ir ją sudarantys žmonės apibrėžia savo tapatybę ir ar jie laiko kalbą pagrindiniu tapatybės apibrėžiančiu elementu“ (p. 22).

Doc. dr. Kristina Levišauskaitė, Finansų katedros vedėja.

A. Mums, mokslo žmonėms, anglų kalbos vartojimas profesionalioje veikloje šiandien tam-

pa būtinybė.

B. „Aš esu už lietuvių kalbos gryninimą ir saugojimą, tačiau nereikėtų jai žiūrėti per dėtelę“ (p.23).

Robertas Keturakis, poetas, VDU leidyklos vyriausiasis redaktorius.

A. Gimtoji kalba atleidžia viską – net ją išduodantiems.

B. „Pasaulio bendrijai esame ir būsimieji reikalingi tik savuoju savitumu, kuris be gimtosios kalbos neįmanomas...“ (p. 24).

Dr. Egidija Ramanauskaitė – Kiškina, Etnologijos ir folkloristikos centro vadovė.

A. Turino universiteto bibliotekoje visi kompiuteriai „kalbėjo“ itališkai.

B. „Kompiuterių programų užrašai turėtų būti lituanizuoti, tačiau labai sunku prirasti prie kalbininkų siūlomų atitikmenų“ (p.24).

VDU studentai:

Svajūnė: „Manau, kad iš tiesų reikėtų labiau susirūpinti lietuvių kalba, nes ji dabar teršama angliškais žodžiais, kaip anksčiau rusiškais“ (p. 25).

Marius: „Manau, kad lietuvių kalba rūpinamasi net per daug“ (p. 25).

Grazina: „Dabar man iš tikrųjų atrodo, jog ta kalba yra įdomi, tik tiems žmonėms, kurie su ja glaudžiai susiję, pirmiausia, žinoma, filologams“ (p. 25).

Mantas: „Reikia tiesiog pabandyti ramiai suprasti, kad kitų kalbų, o ypač anglų 'veržimasis' į mūsų kalbą yra natūralus, neišvengiamas procesas“ (p. 25).

Miki Kitamura, Baltijos studijų programos studentė iš Japonijos: „Japonijoje gatvės, laikraščiai ir kasdieninis gyvenimas yra užtvindytas ne tik angliškais pavadinimais, bet ir kitais tos kalbos žodžiais“ (p. 25).

Mūsų išvados:

1. Visi pašnekovai yra susirūpinę lietuvių kalbos ateitimi – vieni daugiau, kiti mažiau.

2. Visi pripažįsta anglų kalbos svarbą ir įtaką kai kuriose srityse.

3. Atrodo, kad šie žmonės per daug nebijo anglicizmų antplūdžio. Tarkim, angliškos paroduotųjų iškalbos Kaune, Laisvės alėjoje ir Vilniuje, Gedimino prospekte, galėtų būti tik mados maniera.

4. Kai kurie pokalbininkai pabrėžia lietuvių kalbos svarbą lietuvių tautai.

5. Didelės baimės lietuvių kalbos likimu dar nematyti.

Antanas Klimas

Leidiniai

Kitokia knyga apie Mariją Pečkauskaitę

Marija Pečkauskaitė, rašiusi Šatrijos Raganos slapyvardžiu, užima savitą vietą mūsų literatūroje. Apie ją yra parašyta nemaža knygų. Tad dr. Stasė Dzenuškaitė savo naujos knygos pradžioje savęs klausė, ar apie ją reikalinga dar viena knyga. Ji atsakė teigiamai. Marija Pečkauskaitė yra ne tik rašytoja, bet ir kilni, šventa asmenybė. Ji rašė tą knygą kitu tikslu, negu jau parašytų knygų autoriai, būtent, „pateikti visuminį Marijos Pečkauskaitės krikščioniškosios meilės vaizdą“ (p. 7–8). Dėl to ir pati knyga yra pavadinta *Krikščioniškosios meilės ženklai Marijos Pečkauskaitės tikrovėje*. O tuos meilės ženklus parodyti ji išdriuso skatinama šių priežasčių.

Pirma, autorė tvirtina, kad šių laikų žmonėms reikia „ryškių krikščioniškų asmenybių pavyzdžių, kokia ir yra Marija Pečkauskaitė. Jos meninės, šviesios, karitatyvinės veiklos pamatas, jos dvasinės stiprybės šaltinis – tikėjimas, meilė Dievui (...) Jos veikla, įskaitant ir literatūrinę kūrybą, – tarnystės

Dievui ženklas“ (p.8).

Antra, autorei rūpi ir tai, kad „pradėjus rūpintis Marijos Pečkauskaitės beatifikacija, svarbu, kad žmonių sąmonėje įsitvirtintų ne tik jos – talentingos rašytojos, pedagogės, altruistės, bet ir Marijos Pečkauskaitės – šventosios įvaizdis“ (p. 9). Taigi, dr. Dzenuškaitė šioje knygoje siekia atskleisti Marijos Pečkauskaitės šventumą.

Trečia, kadangi kai kurie autoriai Mariją Pečkauskaitę neteisingai buvo vadinę „davitka“, dr. Dzenuškaitė pasiryžo šioje knygoje atskleisti jos tikrai gilų, sąmoningą religingumą, o ir jai pati bodėjos davatkiškumą ir buvo viena šviesiausių mūsų tautos inteligentų.

Dr. Dzenuškaitė pasirenka kun. dr. Antano Paškaus knygoje rastą krikščioniškosios meilės struktūrinį aptarimą: „Krikščioniškoji meilė yra tarsi trikampis, kurį sudaro trys šoninės: 1. Dievo meilė žmogui, 2. žmogaus atsakas į tą meilę (žmogaus meilė Dievui) ir 3. žmogaus meilė žmogui“ (*Žmo-*

gaus meilės, p. 109).

Kiekvienai iš tų trijų meilės šoninių skiriama viena knygos dalis, kuri pavadinama atitinkamu trumpu šventojo Rašto teiginiu. O kiekviena dalis dar daloma į penkis skyrius, kuriais atskleidžiamas atitinkamas, ypatingas meilės aspektas.

Pirmoji dalis pavadinta „Dievas mus pirmas pamilo“ (1 Jn 4, 19). Autorė parodo, kaip toji Dievo meilė apsirėškė jos aprašamoje herojėje: 1. jos Dievo ilgesyje, 2. jai suteiktoje jautrioje sieloje, 3. patiriamuose skausmuose, 4. sąlytyje su Dievo sukurta gamta ir 5) religinio turinio sapnuose ir išgyvenimuose.

Antroji dalis – M. Pečkauskaitės meilė Dievui: „Tu žinai, kad tave myliu“ (Jn 21, 15). Čia svarstomi jos gilūs tikėjimas, jos pareigingumas, jos dėmesys amžinybei, Dievo valios vykdymas ir nepaliaujamas dėkingumas.

Trečiojoje dalyje atkreipiamas dėmesys į M. Pečkauskaitės meilę artimui: „Mes turime mylėti vieni kitus“ (1 Jn 3, 11): 1. jos meilė lietuvių tautai, 2. jos labdaros darbai ir noras tapti gailėstingąja seserimi, 3. jos pastangos kitus nuteikti džiaugsmu, 4. jos dvasinio pobūdžio draugystės su ypatingais biciais (Povilu Višinskiu, kun. Pranu Augustaiciu, kun. Kazimieru Bukantu) ir 5.

nuoširdus pedagoginis darbas tarp jaunimo, ypač mergaičių, skiepijant tikėjimą ir krikščionišką kilumą.

Kiekvienam krikščioniškos meilės aspektui atskleisti dr. Dzenuškaitė plačiai naudoja Marijos Pečkauskaitės gyvenimo epizodus, jos (ypač autobiografinio pobūdžio) raštų bei laiško ištraukas, o taip pat su ja bendravusių asmenų liudijimus. Be to, knygoje ji plačiai naudoja kitų autorių pavyzdžius ir teiginius. Ji pati prisipažįsta: „Rėmiausi Šventųjų Raštu, Katalikų Bažnyčios Katekizmu, II Vatikano Susirinkimo dokumentais, kai kuriomis Jono Pauliaus II enciklikomis bei apaštaliniais laiškais, religinės, filosofinės ir psichologinės literatūros įžvalgomis, besisielojančiomis su gvildinama tema, norėdama, iš vienos pusės, tarsi patikrinti Marijos ženklių krikščioniškumą, iš kitos – patikrinti, ar teisingai atrenku ir įvertinu tuos ženklus. Sąmoningai daug cituoju, norėdama, kad apie krikščioniškąją meilę kuo daugiau kalbėtų pati Marija ir krikščioniškosios meilės liudytojai“ (p. 9–10). Taip, 160 knygos puslapių knygoje – 508 išnašos.

Šitokių sklandžių ir pagrįstų knygos išdėstymu autorė pasiekė savo tikslą. Ji parodė: 1. kilnų Marijos Pečkauskaitės pavyzdį, 2. jos šventumą ir 3. jos giliu tikėjimu pagrįstą gyve-

nimą, akivaizdžiai priešingą davatkiškumui. Knyga įtikinamai parodo, kad šios asmenybės gyvenime, veikloje ir kūryboje yra labai daug aiškių ir konkrečių krikščioniškos meilės ženklų. Tai, ką dr. Dzenuškaitė plačiai gvildeno šioje knygoje, suglaustai randame kun. Stasio Ylos sukurtoje maldoje, kuria užbaigiama pati knyga:

„Marija Pečkauskaitė. Trapi siela, Viešpatie, kuri išaugo Marijos žemėje, kuri šiuo vardu buvo pakrikštyta, pasidarė visiems brangi, o jaunosms širdims ypatingai. Ne dėl to, Viešpatie, kad tu buvai davęs jai talentų, bet dėl to, kad tais talentais ji kūrybiškai pasinaudojo jaunosms širdims auklėti mokyklose ir savo raštuose. Gėrio ilgesys, kuris spindėjo iš visos jos būtybės, darbo ir kūrybos, paliko mūmų neišdildomus palaimingos įtakos pėdsakus. Viešpatie, leisk šiai sielai veikti ir toliau nuostabiu savo spindėjimu iš anapus. Leisk jai veikti tas sielas, kurios bus reikalingos Tavo pagalboms! Amen.“ (iš maldyno *Tikiu Dievą*, p. 601–602).

Stasė Dzenuškaitė. *Krikščioniškosios meilės ženklai Marijos Pečkauskaitės tikrovėje*. Lietuvių katalikų mokslo akademijos leidinys. Vilnius, 2003. 160 puslapių.

Kun. dr. Kęstutis A. Trimakas